

Отримана 26.03.2026

Прорецензована: 17.04.2026

Прийнята до друку: 21.04.2026

Електронна адреса: ksshev@ukr.net

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0003-3275-8599>

Електронна адреса: vasilrozhko1301@gmail.com

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-9237-3335>

DOI: <http://doi.org/10.25264/2312-7112-2026-30-101-106>

Шевчук К., Рожко В. Бюро УГКЦ з питань екології як інституційний механізм розвитку екологічної етики в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філософія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2026. № 30. С. 101–106.

УДК 272-46:17.023.36(477)

Катерина Шевчук, Василь Рожко

БЮРО УГКЦ З ПИТАНЬ ЕКОЛОГІЇ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕТИКИ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена комплексному релігійно-богословському аналізу Бюро Української Греко-Католицької Церкви з питань екології як системного механізму формування та розвитку екологічної етики в Україні. Актуальність дослідження визначається трансформацією екологічної проблематики з техніко-економічної у морально-антропологічну площину, що вимагає залучення релігійних інституцій як агентів етичної інтеріоризації екологічних норм. Обґрунтовано, що Бюро УГКЦ функціонує як специфічний тип церковного екологічного інституту, який забезпечує перехід екологічної етики з рівня декларативних принципів у площину стабільних соціальних практик через інтеграцію трьох взаємопов'язаних рівнів: соціально-доктринального, інституційного та практичного. Встановлено, що ключовим ідейним підґрунтям діяльності Бюро є концепція інтегральної екології, реценція якої в українському контексті супроводжується адаптацією до умов воєнного часу, енергетичної нестабільності та екологічних наслідків збройної агресії.

Доведено, що інституційна модель Бюро має мережевий характер і забезпечує ефективну координацію між церковними структурами різних рівнів, а також формує міжсекторальні зв'язки з державними органами та громадянським суспільством. Особливу увагу приділено механізмам впливу на формування екологічної етики, які реалізуються через дискурсивне конструювання категорій «екологічного гріха» та «екологічного навернення», освітньо-формаційні практики, екосоціальні ініціативи та включення екологічної тематики у літургійно-пасторальний простір. У цьому контексті Церква постає як суб'єкт моральної медіації, здатний трансформувати екологічні виклики у категорії особистої відповідальності та колективної дії. Встановлено, що інституційна ефективність Бюро визначається не лише масштабом ініціатив, але й здатністю формувати довготривалі поведінкові зміни через інтеграцію моральних норм у повсякденні практики.

Ключові слова: соціальна доктрина Церкви, релігійна інституціоналізація, екосоціальне служіння, публічна етика, екологічна свідомість, міжсекторальна взаємодія.

Kateryna Shevchuk, Vasyl Rozhko

THE UGCC BUREAU FOR ECOLOGY AS AN INSTITUTIONAL MECHANISM FOR DEVELOPING ENVIRONMENTAL ETHICS IN UKRAINE

The article is devoted to a comprehensive religious studies and institutional-theological analysis of the Bureau for Ecology of the Ukrainian Greek Catholic Church as a systemic mechanism for the formation and development of environmental ethics in Ukraine. The relevance of the study is determined by the transformation of environmental issues from a technical-economic domain into a moral-anthropological dimension, which necessitates the involvement of religious institutions as agents of ethical internalization of environmental norms. It is substantiated that the UGCC Bureau functions as a specific type of church-based environmental institution that ensures the transition of environmental ethics from the level of declarative principles to the sphere of stable social practices through the integration of three interrelated levels: socio-doctrinal, institutional, and practical. It is established that the key ideological foundation of the Bureau's activity is the concept of integral ecology, the reception of which in the Ukrainian context is accompanied by its adaptation to wartime conditions, energy instability, and the environmental consequences of armed aggression.

It is demonstrated that the institutional model of the Bureau has a network-based character, ensuring effective coordination among church structures at different levels, while also fostering intersectoral connections with state institutions and civil society. Particular attention is paid to the mechanisms influencing the formation of environmental ethics, which are implemented through the discursive construction of the categories of «ecological sin» and «ecological conversion», educational and formational practices, eco-social initiatives, and the integration of environmental themes into the liturgical and pastoral space. In this context, the Church emerges as a subject of moral mediation capable of transforming environmental challenges into categories of personal responsibility and collective action. It is established

that the institutional effectiveness of the Bureau is determined not only by the scale of its initiatives but also by its capacity to generate long-term behavioral changes through the integration of moral norms into everyday practices.

Keywords: social doctrine of the Church, religious institutionalization, eco-social ministry, public ethics, environmental consciousness, intersectoral interaction.

Постановка проблеми дослідження. У сучасних умовах поглиблення екологічної кризи, ускладненої воєнними, енергетичними та соціальними викликами, особливої актуальності набуває проблема інституційного забезпечення формування екологічної етики як складової суспільної свідомості, оскільки формально закріплені екологічні норми та державні політики не забезпечують належного рівня їх інтеріоризації у поведінкові практики громадян і спільнот. У цьому контексті постає наукова проблема виявлення ефективних механізмів трансляції моральних імперативів екологічної відповідальності, де релігійні інституції, зокрема Бюро Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) з питань екології, виступають як суб'єкти моральної медіації, здатні інтегрувати богословські концепти екологічного гріха, навернення та відповідальності за створіння у соціальні практики та формувати стійкі моделі екологічної поведінки. Таким чином, дослідження інституційної природи та функціональних механізмів діяльності Бюро безпосередньо пов'язане з розв'язанням важливих наукових завдань у галузі релігієзнавства, моральної теології та соціальної етики, а також практичних завдань формування екологічної культури, розвитку міжсекторальної взаємодії та впровадження морально-ціннісних засад у державну екологічну політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про наявність сформованої теоретико-методологічної бази дослідження екологічної етики у межах релігієзнавства та богослов'я, однак із недостатньою увагою до її інституційного виміру, зокрема, у працях В. А. Бауман, Р. Боханнон, К. Дж. О'Браєн [15] екологічна етика осмислюється як інтегративний напрям дослідження взаємодії релігії та довкілля, що поєднує нормативні та практичні аспекти відповідальності за створіння. У дисертаційному дослідженні М. Б. Пришляк [14] екологічне вчення католицизму розглядається як структурно-функціональна система з чітко окресленими морально-етичними категоріями та інституційними механізмами реалізації, що включають формування відповідальних суб'єктів на різних рівнях церковної організації. Н. Є. Петришин [9] обґрунтовує, що екологічна криза має передусім етичну природу, пов'язану зі споживацькою антропологією та соціальною несправедливістю, що зумовлює необхідність морального навернення як передумови екологічної трансформації. А. О. Пальчик [11] акцентує увагу на концептуальних межах інтерпретації взаємовідношення «Бог-світ» у контексті енцикліки «Laudato si'», що є важливим для уникнення редукції екологічної етики до натуралістичних моделей і збереження її христоцентричного характеру. Водночас українські релігієзнавчі та богословські праці, а також церковні документи та практики, відображені у публічному дискурсі УГКЦ, демонструють поступове формування концепції «екології сумління» та підкреслюють роль релігійних інституцій як акторів публічної етики. Однак системний аналіз Бюро УГКЦ з питань екології як окремого інституційного механізму, що забезпечує інтеграцію соціальної доктрини, організаційної структури та практичної діяльності повністю відсутній на даний момент.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз Бюро УГКЦ з питань екології як інституційного механізму розвитку екологічної етики в Україні через розкриття його теоретичних засад, організаційної специфіки та напрямів практичної діяльності.

У дослідженні використано комплексний підхід, що поєднує інституційний аналіз, дискурсивний аналіз офіційних церковних документів і публічних комунікацій, а також case-study аналіз окремих екосоціальних ініціатив Бюро УГКЦ з питань екології. Інституційний аналіз дав змогу простежити місце Бюро в управлінській та пасторальній структурі УГКЦ, дискурсивний аналіз – виявити ключові категорії екологічної етики, зокрема поняття «екологічного гріха», «екологічного навернення» та «відповідальності за створіння», а case-study підхід – показати, яким чином ці категорії переходять у площину конкретних освітніх, душпастирських та екосоціальних практик.

Виклад основного матеріалу. У сучасній українській конфігурації суспільних викликів Бюро УГКЦ з питань екології виконує роль спеціалізованого інституційного механізму, який переводить екологічну етику з площини загальних богословських декларацій у стабільні організаційні практики: продукування й інтерпретацію норм, розгортання екологічних мереж, організацію просвітницько-душпастирських та екосоціальних ініціатив, а також формування партнерств із державними та громадянськими структурами. У правничому аналізі релігійні організації описуються як актори,

здатні діяти у трьох взаємопов'язаних площинах: соціальна доктрина, інституційне втілення та практична дія; саме ця тривимірність найкраще пояснює механіку впливу Бюро на екологічну етику в Україні [6].

Суспільна екологічна етика в Україні формально підтримується державними нормами та політиками, однак її реальна дієздатність визначається інтеріоризацією моральних критеріїв у щоденній поведінці громадян і спільнот. Церква в цьому сенсі стає агентом моральної медіації, здатним трансформувати екологічні факти у категорії сумління та відповідальності. У цьому контексті показовою є думка Святішого Отця Венедикта XVI: *«Відповідальність за створіння не є для Церкви своєрідною модою, але дійсністю, яка впливає з її віри»*. Ця теза дає змогу розглядати екологічне служіння не як периферійний напрям церковної активності, а як органічний вияв християнського світогляду. Церква в цьому сенсі стає агентом моральної медіації, здатним трансформувати екологічні факти у категорії сумління та відповідальності. У зверненні ієрархів Українська Греко-Католицька Церква [9] екологічна проблематика називається не периферійною, а такою, що вимагає системної відповіді: відзначаються як довготермінові впливи техногенного характеру (зокрема, Чорнобиль), так і безпосередні наслідки збройної агресії (втрата лісів, деградація ґрунтів, забруднення вод і повітря, кризовість системи поводження з відходами). Екологічне навернення подається як морально-духовний процес, у межах якого екологічна шкода прочитується через категорію гріха та відповідальності перед Богом і ближнім.

Український богословський дискурс «екології сумління» має власну традицію. Важливим є те, що екологічна етика в такому підході не редукується до правил поводження з природою, а тлумачиться як частина моральної теології, де з'являються категорії відповідальності за створіння, критика споживацької антропології, а також теза про необхідність оздоровлення внутрішнього світу людини як умови оздоровлення довкілля.

Соціально-екологічне вчення католицизму концептуалізується як структурно-функціональна система, що має власні морально-етичні ознаки та практичні механізми реалізації. Екологічний гріх і екологічне навернення подаються як системні категорії, через які Церква може формувати екологічну свідомість. Важливо відзначити організаційну логіку екологічної відповідальності – потребу призначати відповідальних осіб у церковних структурах різних рівнів, щоб екологічна тематика стала не епізодичною, а інституційно безперервною, пов'язаною з новою євангелізацією, катехизацією та вихованням [14].

Екологічна криза не може бути пояснена лише технічною відсталістю, браком контролю, оскільки містить етичні причини: споживацтво, утилітарне ставлення до створіння, соціальну несправедливість як форму насильства над людиною і довкіллям, та, відповідно, потребує морального навернення й соціального навернення спільнот. Це суттєво у контексті аналізу Бюро як механізму: інституція стає посередником між богословською критикою гріха та набором практик, що нормують поведінку в межах парафій і суспільства [12].

Історія становлення Бюро УГКЦ з питань екології засвідчує, що йдеться не про ситуативну ініціативу, а про послідовно інституціоналізований церковний напрям. Бюро було засноване 15 грудня 2007 р. на базі Екологічного центру Івано-Франківської єпархії УГКЦ згідно з рішенням 37-ї сесії Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ та декретом Блаженнішого Любомира Гузара. Від самого початку його діяльність була спрямована на формування відповідального ставлення вірних до Божого створіння та підвищення екологічної свідомості в суспільстві шляхом інформаційно-освітньої роботи і практичних ініціатив. У подальшому Бюро перетворилося на координаційний центр міжєпархіальної екологічної мережі, який забезпечує зв'язок між центральними структурами УГКЦ, єпархіями, освітніми осередками та громадськими партнерами. Показово, що вже у 2018 р., підбиваючи підсумки першого десятиліття служіння, Бюро репрезентувало себе як інституцію, що здійснює не лише просвітницьку, а й формаційну, комунікаційну та практичну екосоціальну діяльність. Саме ця історична динаміка дозволяє трактувати Бюро як стабільний церковний інститут, а не лише як тематичний напрям душпастирської роботи [2].

Інституційний статус Бюро коректніше тлумачити у зв'язку з нормами про координаційні пасторальні органи. У чинному «Положенні про Душпастирську раду Патріаршої курії» [13] визначено, що Рада є постійним дорадчо-адміністративним органом при Верховному Архиепископі в пасторальних питаннях та покликана координувати, уніфікувати й оцінювати діяльність структур Патріаршої курії, забезпечуючи постійний зв'язок з єпархіями. Цей документ важливий методологічно, оскільки

задає управлінський стандарт для таких структур, включно з логікою комунікації «центр – єпархії» та інструментами планування, що є рамкою функціонування Бюро як пасторальної інституції.

Механізм впливу Бюро на екологічну етику має багатоканальну природу, що працює через формування смислів, трансляцію норм, дисциплінування звичок та інституціоналізацію практик. Видавничо-просвітницький інструмент є базовим, оскільки саме через тексти, катехитичні матеріали й публічні презентації відбувається нормалізація екологічної лексики у церковному просторі. У цьому контексті показовою є публічна презентація екологічних видань Бюро у межах культурної інфраструктури (книжкова індустрія та публічні форуми), що переводить церковний екодискурс у простір міжсекторальної комунікації та легітиміє екологічну етику як елемент суспільної культури, а не лише внутрішньоцерковну тему [2; 5].

Практичний вимір діяльності Бюро найвиразніше розкривається через низку довготривалих ініціатив, які поєднують богословський, освітній і соціальний компоненти. Однією з найбільш показових є великопосна ініціатива «Екологічне навернення для порятунку створіння», що реалізується Бюро впродовж багатьох років і має на меті поєднати традиційну великопосну духовність із формуванням екологічної відповідальності в повсякденному житті. У межах цієї ініціативи розробляються тематичні проповіді, духовні роздуми, практичні екологічні завдання для парафій та освітніх закладів, а також акцентується увага на енергоефективності, ощадливому використанні ресурсів і моральному вимірі ставлення до природних дарів [16].

Не менш показовою є всеукраїнська екосоціальна ініціатива «Посади дерево миру», започаткована у 2016 р. за ініціативи Бюро та підтримана державними природоохоронними структурами. Її значення полягає не лише у факті масового висадження дерев, а й у символічному поєднанні екологічної відповідальності, суспільної солідарності та відповіді на виклики війни. У наступні роки ця ініціатива трансформувалася у ширший формат «Садів Перемоги» та «Садів надії», зберігши головну ідею: захист створеного світу має бути конкретною дією, вписаною у життя парафіяльної громади й локальної спільноти. За офіційними повідомленнями, до неї долучалися природні парки, місцеві органи влади, представники різних церков і релігій, а загальний результат вимірювався сотнями тисяч висаджених плодкових і декоративних дерев [4].

Ще одним важливим механізмом формування екологічної етики є Всеукраїнський екологічний конкурс «Відповідальність за створіння», який Бюро проводить щорічно з 2011 р. Його інституційна цінність полягає в тому, що він поєднує екологічну освіту, творчу активність і міжконфесійний вимір, формуючи культуру особистої відповідальності за створений Богом світ. Через конкурсний формат екологічна проблематика входить у сферу релігійної творчості, педагогіки, молодіжного служіння та катехизації, а отже – набуває сталого культурного й виховного виміру. Сукупність цих ініціатив показує, що Бюро функціонує не лише як дискурсивний центр, а як інституція, здатна запускати повторювані практики екологічного виховання, які інтегрують духовність, соціальну дію та культурну комунікацію [2].

Репрезентація зазначених ініціатив у структурі офіційного сайту Бюро дає змогу простежити не лише тематичне розмаїття його діяльності, а й повторюваність основних форматів екологічного служіння.

Таблиця 1

Основні формати екологічних ініціатив Бюро УГКЦ з питань екології за матеріалами офіційного сайту

№	Формат ініціативи	Період / приклади	Кількість матеріалів
1	Великопосні екологічні ініціативи	2012–2026	95
2	Проповіді в межах великопосних ініціатив	2020–2021, 2026	21
3	Екосоціальні акції	«Зелений Великдень», «Велопрощі», «Посади дерево миру» та ін.	15
4	Інші тематичні ініціативи	кліматична справедливість, старовікові дерева, «Сади Надії», Чорнобиль, екопросвіта дітей	5

Джерело: дані сформована на основі звіту офіційного сайту Бюро УГКЦ з питань екології [8].

Наведені дані засвідчують, що найстабільнішим форматом екологічного служіння Бюро є велико-посні ініціативи, тоді як проповіді та екосоціальні акції забезпечують інтеграцію екологічної етики у пасторальний і суспільний простір.

Нормативно-богословський інструментарій посилюється актуалізацією глобального католицького вчителства про екологію та клімат. Український переклад апостольського повчання *Laudate Deum* [1] є прикладом того, як універсальне вчителство інкорпорується в національне середовище як текст, придатний для катехитичної та пасторальної роботи. Документ звертає увагу на кліматичну кризу, розвиває моральні підстави екологічної відповідальності та посилює вимогу переходити від декларацій до конкретних дій. Для інституційного механізму Бюро це ресурс нормативного підкріплення – стандартизації аргументації, посилення морального авторитету й уточнення понятійної рамки.

Освітньо-формаційний вплив відбувається не лише через загальнонаціональні комунікації, а й через локальні формаційні події. Показовою є приклад практики, коли референт Бюро в архієпархіальному середовищі проводить тематичні конференції про енергоефективність та енергозбереження у контексті воєнних енергетичних викликів. Душпастирсько-місіонерський інструмент полягає у вбудовуванні екологічної тематики у календарні, літургійні та формаційні режими. Прикладом є екологічні місії як цільовий формат, що активізується довкола Дня Бога Творця і «Часу творіння»: акцент здійснено на зміні поведінкових практик, екодуховності, співвіднесенні побутових рішень із моральною відповідальністю й молитвою. Це не тільки просвіта, а механізм переведення екологічної проблематики у площину духовної практики, де норма закріплюється через повторюваність ритуалу і спільнотну дисципліну.

Екуменічний інструмент впливу полягає в тому, що екологічна етика пропонується як простір співпраці християнських конфесій і релігійних спільнот, де спільне благо (довкілля) створює платформу для солідарних практик і спільної відповідальності. У цьому сенсі показовими є міжконфесійні форуми, присвячені зв'язку екуменічного діалогу з екологічною ситуацією в Україні, де екологія виступає зв'язком між конфесіями, особливо в умовах соціальної нестабільності.

Міжнародно-мережевий інструмент інституційно важливий для стандартизації й покращення української екопасторальної діяльності відповідно більш широких європейських підходів. Участь українських церковних представників у зустрічах екологічного напрямку європейських єпископських конференцій підсилює тезу про те, що екологічна етика розглядається як частина соціального вчителства і пасторальної відповідальності [5].

Взаємодія з державними інституціями є критично важливою, оскільки екологічна етика набуває суспільної ваги тоді, коли моральні наративи зустрічаються з політиками й інфраструктурними рішеннями. Показовим прикладом такої взаємодії є Меморандум про співпрацю між Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій, підписаний у 2021 році. Документ важливий тим, що прямо артикулює: Міндовкілля бере до уваги пропозиції релігійних спільнот для впровадження духовно-моральних засад у формування екологічної політики та створює постійний консультативний механізм діалогу з церквами, що інституційно легітимізує моральний компонент екологічного виховання [7].

Додатковою підставою для інституційного аналізу є фіксація регулярного діалогу держави з церквами про конкретні практики екологічної культури: відмова від пластикових квітів у поминальні дні, скорочення використання пластику, протидія спалюванню сухоостою, а також визнання того, що «духовне слово» може бути чинником зміни суспільної поведінки. Екологічна етика позиціонується не лише як внутрішня парафіяльна дисципліна, а як інструмент державної екопросвіти, що спирається на авторитет релігійних спільнот.

Наукова новизна Уперше в українському релігієзнавчому дискурсі здійснено комплексний аналіз Бюро УГКЦ з питань екології як самостійного інституційного механізму формування екологічної етики. Виявлено специфіку рецепції концепції інтегральної екології в умовах українського суспільства воєнного часу.

Висновки. Проведений нами аналіз дає підстави стверджувати, що Бюро УГКЦ з питань екології є одним із найбільш виразних прикладів інституціоналізації екологічної етики в сучасному українському релігійному просторі. Ідейною основою його діяльності виступає концепція інтегральної екології, яка в середовищі УГКЦ набула не лише доктринального, а й організаційно-практичного втілення. Встановлено, що Бюро функціонує як посередницька структура між богословським

осмисленням екологічної відповідальності та її суспільною реалізацією через освітньо-формаційні, літургійно-пасторальні й екосоціальні практики. Його інституційна специфіка полягає у поєднанні нормативного, мережево-координаційного та практичного рівнів діяльності, що забезпечує сталість екологічного служіння та його присутність у публічному просторі. В умовах війни діяльність Бюро набуває додаткового значення, оскільки екологічна етика осмислюється не лише як сфера ставлення до довкілля, а і як складова відповідальності за людську гідність, суспільну солідарність і відновлення спільного блага. Саме тому досвід Бюро УГКЦ засвідчує, що релігійні інституції можуть бути важливими суб'єктами формування екологічної свідомості та моральної інтеріоризації екологічної відповідальності в умовах сучасних соціальних криз виступаючи.

Література:

1. Апостольське повчання *Laudate Deum Святішого Отця Франциска усім людям доброї волі про кліматичну кризу*. Київ; Івано-Франківськ: Фоліант, 2023. 36 с.
2. Бюро УГКЦ з питань екології. Про нас. URL: <https://ecoburougcc.org.ua/index.php/pro-nas/70-bjuro-ugkts-z-pitan-ekologiyi> (дата звернення: 05.04.2026).
3. Бюро УГКЦ із питань екології представило видавничі новинки на 32-му BookForum у Львові. 2025. URL: <https://ugcc.ua/data/byuro-ugkts-iz-pitan-ekologiyi-predstavlylo-vydavnychi-novynky-na-32-mu-bookforum-u-lvovi-7600> (дата звернення: 02.04.2026).
4. В Україні стартує чергова хвиля безтермінової екологічної акції «Посади дерево миру». URL: <https://synod.ugcc.ua/data/v-ukraini-startue-cherгова-hvylya-bezterminovoy-ekologichnoy-aktsiy-posady-derevo-myr-1831/> (дата звернення: 05.04.2026).
5. Великопосна ініціатива 2026. Екологічні проповіді на третю неділю Великого посту. URL: <https://ecoburougcc.org.ua/index.php/initiatiivi/velykoposna-initsiatyva-2026/8255-ekolohichni-propovidy-na-tretiu-nediliu-velykoho-postu-2026> (дата звернення: 02.04.2026).
6. Екосоціальне служіння Церкви представлено на 100-й сесії Архієрейського Синоду УГКЦ в Україні. URL: <https://surl.li/zrgcwc> (дата звернення: 02.04.2026).
7. *Laudato Si: навірення та відданість: представники УГКЦ взяли участь в екологічній нараді ССЄЕ*. 2025. URL: <https://ugcc.ua/data/laudato-si-navernennya-ta-viddanist-predstavnyky-ugkts-vzyaly-uchast-v-ekologichniy-paradi-ssee-7537> (дата звернення: 02.04.2026).
8. Ініціативи. Бюро УГКЦ з питань екології. URL: <https://ecoburougcc.org.ua/index.php/initiatiivi> (дата звернення: 05.04.2026).
9. Міндовкілля та ВРЦіРО об'єднують зусилля для екологічного виховання українців. 2021. URL: <https://vrciro.org.ua/ua/events/ucro-meeting-with-ministry-of-environment-of-ukraine> (дата звернення: 02.04.2026).
10. Міндовкілля та Рада Церков підписали Меморандум про співпрацю. URL: <https://vrciro.org.ua/ua/news/ucro-and-ministry-of-environment-signed-agreement> (дата звернення: 02.04.2026).
11. Пальчик А. О. Проблема відношення «Бог-світ» в енцикліці папи Франциска «Laudato si'»: спроби панентеїстичної інтерпретації. *Культурологічний альманах*. 2025. № 2. С. 284–292.
12. Петришин Н. Є. *Інтерпретація екологічних проблем у сучасному католицизмі: філософсько-релігієзнавчий аналіз*: автореф. дис.... канд. філос. наук: 09.00.14. Житомир, 2016. 20 с.
13. *Положення про Душпастирську раду Патріаршої курії УГКЦ ad experimentum терміном на три роки. 28 липня 2023 року*. URL: <https://docs.ugcc.ua/1668> (дата звернення: 02.04.2026).
14. Пришляк М. Б. *Соціально-екологічне вчення католицизму: витоки, структурно-функціональна природа та аксіологічний потенціал*: дис.... канд. філос. наук: 09.00.14. Київ, 2021. 186 с.
15. Bauman W. A., Bohannon R., O'Brien K. J. *Grounding Religion: A Field Guide to the Study of Religion and Ecology*. London: Routledge, 2023. 332 p.
16. *UGCC launches 15th Lenten initiative led by Ecobureau*. URL: <https://ugcc.ua/en/data/ugcc-launches-15th-lenten-initiative-led-by-ecobureau-1483/> (дата звернення: 05.04.2026).